

SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SPOR

DERS NOTU

Doç. Dr. Funda Koçak

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SPOR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

Sürdürülebilirlik Kavramı ve Anlamı

Sürdürülebilirlik kavramı ilk kez dünyada tüketimin hızla arttığı 1970'li yıllarda ifade edilmeye başlansa da, 1980'li yıllarda dünyanın ilgisini çekmiş, uluslararası çevresel toplantılarda, uluslararası politika alanlarında ve bilimsel çalışmalarda çok boyutlu olarak incelenen bir kavram haline gelmiştir. İlk kez 1987 yılında Birleşmiş Milletler desteklediği Çevre ve Kalkınma Dünya Komisyonu'nun (World Commission on Environment and Development-WCED) yayınladığı "Ortak Geleceğimiz" raporunda sürdürülebilirlik kavramının tanımı yapılmıştır. Raporda sürdürülebilirlik "*günümüzün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılayabilme yeteneklerinden ödün vermeden karşılama*" olarak tanımlanmıştır (WCED, 1987; 43). Daha sonra sürdürülebilirlik kavramının çevre koruma ile ilgili yönü, kapsamlı olarak Maastricht Anlaşması'nda ele alınmıştır (Treaty on European Union, 1992).

Bunun yanında Ortak Geleceğimiz (WCED, 1987) raporunda "*ihtiyaçlar eğer sürdürülebilir bir çevrede karşılanacaksa, dünyadaki doğal kaynaklar güçlendirilmeli ve korunmalıdır*" ifadesi kullanılmıştır. Buradan hareketle hızlı nüfus artışı ve küreselleşmenin etkisiyle yenilenemeyen kaynakların ve enerjinin tüketiminde yeni bir bakış açısı ortaya konulması sürdürülebilirliğin önemli bir yönünü oluşturmuştur.

Sürdürülebilirlik kavramının uluslararası ortamda tartışılmaya başladığı sürece kadar, ekonomik gelişmenin çevre korumadan daha öncelikli olduğu düşünülmekteydi. İnsanlar çevreyi bir yaşam alanı değil, yalnızca modern yaşamın günlük stresinden kaçmak için sığındığı bir dinlenme alanı olarak görmekteydi. Ancak sürdürülebilirlik tartışmalarının başlamasından sonra çevrecilerin temel amacı, insanlığın ekonomik gelişiminin çevreye verdiği zararı gözler önüne sermek olmuştur (Maguire ve ark., 2002). Böylece ekonomik faaliyetler için çevrenin ve insan ögesinin öneminin anlaşılmasıyla, sürdürülebilir gelişme için çevresel ve sosyal gelişmenin önemine dikkat çekilmiştir.

Bu süreçte Bartlett (1998) sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişmeyi daha iyi anlayabilmek amacıyla 21 kanun ortaya atmıştır. Literatürde Bartlett Kanunları olarak kendisine yer bulmuş sürdürülebilirlik ilkelerine göre tüketim sonsuza kadar devam edecektir ve nüfus artışı ve/veya büyümeyle birlikte kaynakların tüketim oranları arttığında sürdürülebilirlikten söz edilmesi mümkün olmayacaktır (Bartlett, 1998). Selman ise (1996) sürdürülebilir gelişme kavramını 3 temel prensiple açıklamaktadır:

Sürdürülebilirlik Kavramının Temel Prensipleri:

- Kuşaklararası adalet bizden önceki kuşakların bize miras bıraktığı gibi bizim de yeryüzünü gelecek nesillere miras bırakmamızı işaret etmektedir.
- Kuşaklararası adalet kavramı, sürdürülebilir girişimlerin herhangi bir sosyal statü gözetilmeksizin tüm dünyadaki insanların ihtiyaçlarının gözetilerek uygulanmasını gerektirmektedir.
- Sınır ötesi sorumluluk duygusu, bireylerin başkasının kaynaklarını tüketmeden kendi yerel kaynakları ölçüsünde yaşamalarını gerektirmektedir.

Sürdürülebilir gelişme geniş bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, toplumları, hayvan ve bitki türlerini, eko sistemleri, doğal kaynakların korunmasını, yoksullukla mücadele, cinsiyet eşitliği, kadın ve insan hakları, eğitim, sağlık gibi disiplinler arası pek çok konuyla ilgili sorunları bir araya getiren bir gelişme görüşüdür (Tilman ve ark., 1996; Wright, 2002; Grosser, 2009; Galbreath, 2011; Vallance ve ark., 2011). Sürdürülebilirlik kavramı, ekonomik gelişmenin karşısında, çevrenin ve doğal kaynakların korunmasına yönelik olarak ortaya çıkmış olmasına rağmen 2000'li yıllardan itibaren çevresel gelişme ile birlikte sosyal ve ekonomik öğelerle de iç içe geçmiş bir kavram halini almıştır. Bu nedenle de farklı bakış açılarıyla pek çok sürdürülebilirlik tanımı yapılmıştır. Çizelge 1'de sürdürülebilirliğin değişik bakış açılarına göre yapılmış tanımlarına yer verilmiştir. Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı gibi sürdürülebilirlik kavramı sadece çevresel duyarlılığın ön plana çıktığı bir gelişme anlayışı değildir. Ekonomik politikaların, sosyal ve çevresel açılardan birleştiği bir gelişme anlayışı olarak ifade edilmektedir

Sosyal Sürdürülebilirlik ve Spor

Sürdürülebilir gelişme kavramının dünya gündemindeki öneminin gün geçtikçe artması ve sosyologlar tarafından genellikle ihmal edilmiş olan fiziksel çevrenin, sosyal bir yapı olarak düşünülerek sosyolojik analizlere dahil edilmesiyle, sürdürülebilirliğin bileşeni olarak sosyal sürdürülebilirlik kavramı da tartışılmaya başlamıştır (Redclift ve Woodgate, 1997). Literatürde sürdürülebilirlik kavramı genellikle dar bir bakış açısıyla ekonomik ve çevresel olarak ele alınmaktadır. Ancak çevresel ve ekonomik durumlar insan davranışları sonucunda ortaya çıkmakta ve bu durumlardan etkilenen de insan olduğu için sürdürülebilirlik kavramının daha geniş bir açıdan ele alınması gerekliliği doğmaktadır (Faber ve ark., 2010).

Sosyal sürdürülebilirlik sağlık, eğitim gibi sosyal hizmetlerin yeterli ve adil olması, cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılması, fırsat eşitliği, sosyal adalet ve siyasi hesap verebilirliğin olduğu sistemi kapsayan bir yaklaşımdır (Harris, 2000). Nüfus artışı ve yoğunluğuyla birlikte doğal çevrede

ortaya çıkan bozulmalar, insanın zihinsel ve fiziksel sağlığını etkileyerek sosyal olaylar üzerinde doğrudan etkili olmaktadır (Hoff ve Polack, 1993). Sosyal sŸrdŸrŸlebilirlik insana önem veren bir yaklaşımlar olarak kişisel ve toplumsal refahı önemsemektedir. Önceki bölümlerde ayrıntılarıyla irdelenen sŸrdŸrŸlebilirlik tanımlarından da anlaşılabilirdiği gibi bu önem yalnızca bugün yaşıyan insanları kapsamamakta gelecek kuşakların refahını da gözetmektedir. Sachs (1999) sosyal sŸrdŸrŸlebilirliđi, sosyal homojenlik, adil gelir dağılımı, ŸrŸnlere, hizmetlere ve istihdama ulaşıbilme olarak ele almıştır. Sosyal sŸrdŸrŸlebilirlik en genel tanımı ile insan ihtiyaçlarını adil olarak karşılariken, doğal kaynakların gŸnŸmŸzdeki ve gelecekteki kuşaklar tarafından verimli kullanılmasının sağlanmasıdır.

Werner'e (1999) göre sosyal sŸrdŸrŸlebilirlik araştırmalarının temel bir dayanağı vardır. Yapılan çalışmalara göre insanlar kendi Ÿretim ve tŸketim davranışlarının çevresel sonuçları hakkında daha fazla sorumluluk almadıkları sŸrece sŸrdŸrŸlebilirlik sağlanamaz. Werner (1999) sosyal sŸrdŸrŸlebilirlik araştırmalarını gŸnlŸk yaşıam kaynakların kullanımı ve korunması, çevrenin korunması ve restore edilmesi 3 bakış ačíısıyla ele almaktadır Bu bakış ačíıları arasında etkisi gittikçe artan kaynakların kullanımı ve korunması (tam ekoloji) bakış ačíısına göre; çevresel kaynakların kullanıldığı her tŸrlŸ etkinlik kaçınilmaz olarak sosyal bir boyut alır, çünkü her bir bireyin kullanım etkinliği aynı kaynaklara bağımlı olan diğer yaşıam formlarına izin verilen kullanımı etkilemektedir.

Sosyal sŸrdŸrŸlebilirlik tanımı, Maslow (1970)'un önerdiği gibi beslenme, barınma temel insan ihtiyaçlarının yanı sıra gŸvenlik, istihdam, rekreasyon gibi yŸksek dŸzeyde sosyal ve kŸltŸrel ihtiyaçların giderilmesinde sŸrekli memnuniyetin sağlanmasını içerebilir. Redclift'e (1999) göre sŸrdŸrŸlebilirliđin sınırlarının gerçek dŸnya tarafından olduğu kadar kŸltŸrel ve tarihsel etmenler dolayısı ile sosyolojik modeller tarafından da belirlendiği dikkate alınmalıdır. Bu noktada sosyal sŸrdŸrŸlebilirliđin "kŸltŸrel" boyutu önem kazanmaktadır.

Sporun ortaya çıkışından itibaren geçirdiği sŸrelere bakıldığında toplumların içerisinde ve toplumlar arasında kŸltŸrel ve sosyal bir olgu olarak değerlendirmek gerekmektedir. Toplumların devamlılığının sağlanmasında, kŸltŸrlerinin korunmasında, toplumsal gelişımenin sağlanmasında için başıka araçlar olduğu kadar spor da etkili olmaktadır. Sağlığı korunmasında önemli bir araç olan spor, bireyin yaşıadığı toplumun bir parçası olmasında ve sosyalleşımenin sağlanmasında da oldukça etkilidir. Sporun toplumsal dayanışmanın sağlanmasında bireyleri yakınlaştıracı, kaynaştıracı önemli bir rolŸ vardır. Spor kişisel olduğu kadar sosyal bir olaydır (Ramazanoğlu ve ark., 2008).

Bir diğer ifade ile spor, insanın var oluşundan bu yana, sosyal sŸrdŸrŸlebilirliđi sağlamak amacıyla toplumun sosyal, kŸltŸrel, eğitsel yapısına yŸn veren bir araç olarak toplumsal kurallar içinde de yerini almıştır. Ancak sporda sosyal sŸrdŸrŸlebilirliđin sağlanması için farklı cinsiyet, sosyal sınıfl, biyolojik Ÿzelliklere sahip grupların aynı oranda spora katılımının sağlanması gerekmektedir.

1900'lü yıllarda sosyal bir uğraş olarak insanın yaşam alanına giren sporun o yıllarda, sadece güçlü olanlara veya güçlü olmak isteyenlere yönelik bir uğraş olmuştur. Ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra, sosyal sınıflar arasındaki sınırların kalkmaya başlamasıyla spor toplumun tüm kesimlerinin ilgisini çekmeye başlayan bir aktivite olmuştur. Kısa süre içinde büyük mesafeler kat eden spor, sosyo-ekonomik olarak güçlü bir sınıfın tekelinde olan bir keyif olmaktan çıkarak tüm topluma hitap etmeye başlamıştır (Aydın, 2009).

Uluslararası alandaki birçok anlaşma, bildirme veya sözleşme sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması bakımından sporun tüm toplum bireylerine adil şekilde ulaşması ve bir hak olarak değerlendirilmesinde çok önemli bir rehber olarak görülmektedir. Bu önemli gelişmelerden bazıları şunlardır:

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi-1948 (Universal Declaration of Human Rights, 1948).

Avrupa Herkes için Spor Sözleşmesi-1975 (Council of Europe Sport, 1992a).

Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi-1976 (Birleşmiş Milletler, 1976).

Uluslararası Beden Eğitimi ve Spor Şartı-1978 (UNESCO, 1978).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme-1989 (United Nations, 1989).

Avrupa Spor Sözleşmesi-1992 (Council of Europe Sport, 1992b).

Brighton (Kadın ve Spor) Deklarasyonu-1994 (European Court of Human Rights Brighton Declaration, 1994).

Sporda Beyaz Kitap-2007 (Commission of the European Communities, 2007)

Olimpik Şart-2010 (The International Olympic Committee, 2007).

Kabul Et ve Saygı Göster Deklarasyonu-2008 (Accept And Respect Declaration, 2008).

Günümüzde sosyal adaletin sağlanmasında spor etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik özel grupları kapsayıcı girişimler aşağıda irdelenmiştir.

Engelli Bireyler

20. yüzyılın ikinci yarısında engelli hakları savunulmaya başlanmıştır. Bu süreçte mevcut spor dallarının toplumun bedensel veya zihinsel engeli bulunan üyeleri tarafından daha rahat yapılabilmesi için bazı uyarlamalara, teşvik ve desteğe ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla Birleşmiş Milletler tarafından Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (Convention on the Rights of People with Disabilities-CRPD)

2008 yılında ilan edilmiştir. Anlaşmanın 30/5. Maddesi engellilerin boş zaman aktiviteleri ve spor faaliyetlerine katılımları ile ilgilidir. Sözleşmeye göre taraf devletler rekreatif ve sportif etkinliklerine, engellilerin de diğer bireylerle eşit koşullarda katılımını sağlamak amacıyla aşağıdaki önlemleri almaktadırlar:

- Engelli bireylerin her düzeydeki spor etkinliklerine katılımını mümkün olduğunca sağlamak ve artırmak;
- Engelli bireylerin, özel eğlence ve spor etkinliklerini organize etme, geliştirme ve katılma imkanına sahip olmasını sağlamak ve engellilere diğer bireylerle eşit koşullarda eğitimin verilmesini sağlamak;
- Engelli bireylerin spor alanlarına, turistik alanlara ve eğlence alanlarına erişimini sağlamak;
- Okul faaliyetlerini kapsayıcı olmak üzere, engelli çocukların, serbest zaman faaliyetlerine, oyun, eğlence ve sportif etkinliklere eşit katılımlarını sağlamak;
- Eğlence, turizm, serbest zaman ve spor etkinlikleri kapsamında sunulan hizmetlere engelli bireylerin erişimi sağlamak (CRPD, 2008).

Engelli sporcuların spora katılımlarının sürdürülebilirliği açısından değerlendirildiğinde, engelli sporcular için ilk kez, 1960 yılında Roma Olimpiyatlarında Paralimpik Oyunlar, 1968 yılında Chicago Olimpiyatlarında da Özel Olimpiyat Dünya Oyunlarının organize edilmesi önemli adımlardır.

Kadınlar

Kadın sporunun gelişme yılları, 19. yy ortalarından 20. yy'ın başlarına doğru oluşmuştur. Tarihi süreçte 1960'larda başlayan kadın hareketleri ile birlikte kadının sosyal yaşamdaki yeri sorgulanmaya başlamış, kadının spor katılımı hareketleri de ivme kazanmıştır. Pek çok ülkede cinsiyet eşitliği kampanyaları ve yasal düzenlemeleri, kadınların spora katılımlarında artışlarını hızlandırmıştır.

Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde özellikle olimpiyat oyunlarına katılımlarında kadınlar ilk modern olimpiyatlar olan 1896 olimpiyatlarına alınmayarak açıkça sporda “geç kalanlar” olmuşlardır (Pfister, 2008). Bunda spor ortamının erkeklere özgü bir alan olarak görülmesinin etkisi büyüktür. Sporun gelişmesinde ve yaygınlaşmasında önemli bir yeri olan modern olimpiyatların kurucu Baron Pierre de Coubertin'in çeşitli tarihlerde kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığını ortaya koyan söylemleri bulunmaktadır (Chase, 1992). Olimpizm düşüncesinin dünyada yayılmasını sağlayan Coubertin'nin kadınlara yönelik bu düşüncelerine ilişkin yargıların yıkılması dünyada oldukça zaman almıştır.

Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin (The International Olympic Committee-IOC) ilk kadın üyesi, 1981 yılında görevine başlayabilmiştir (Coakley, 2004). Ancak 1991 yılından itibaren, tüm olimpiik programlarda kadınların da yer almasını zorunlu kılınmıştır.

Irk Ayrımı

Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında bazı insanların diğerlerinden daha fazla insan olduğu ya da daha az insan olduğu şeklinde bir düşünce kabul edilemez. Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'de (1969) ırk ayrımcılığı terimi, *“ekonomik, siyasî, kültürel, sosyal veya toplumsal yaşamın herhangi bir bölümünde, insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasını, uygulanmasını, bu hak ve özgürlüklerden yararlanılmasını ortadan kaldırmak veya zayıflatmak amacıyla, ırk, renk, soy, ulusal veya etnik kökene dayalı her türlü ayırım, dışlama, kısıtlama ya da tercih”* olarak ortaya konulmuştur.

Spor olaylarının içinde ırkçılık ve etnik ayrımcılığa dayanan örnekleri görmek mümkündür. Örneğin 1936 Berlin Olimpiyatları'nda ABD vatandaşı atlet Jesse Owens dört altın madalya kazanmış bunun üzerine Hitler stadyumu terk etmiştir. Yakın dönemde de bu tür örneklere rastlamak mümkündür. 2008 Pekin Olimpiyatları incelendiğinde, Çin'in Tibet bölgesinde uyguladığı politika yüzünden olimpiyatların boykot edilip edilmeyeceğinin gündeme getirilmesi ve IOC ve BM'in oyunların sağladığı barış ortamından faydalanmaya çalışmalarının aksine oyunların açılış günü Rusya olimpiyatları önemsemeyerek Gürcistan'a hareket başlatması ile Pekin Olimpiyatlarının olimpizme yönelik değerlerini sarsmıştır (Erkiner, 2007). Bu olaylarla sporun insan hakkı ve barışa dayalı temel prensiplerinden, ruhundan uzaklaştığı görülmektedir.

Sosyal Sınıf

Sosyal sınıf açısından değerlendirildiğinde bilimsel çalışmalar sürekli olarak, toplumun üst statüsünde yer alan bireylerin hem aktif katılımcı, hem de izleyici olarak sporun içinde daha fazla yer aldıklarını göstermektedir (Wilson, 2002). Koca ve Bulgu ise (2005) derlemelerinde kros, halter ve mücadele sporlarıyla ilgilenen katılımcıların çoğunlukla alt gelir grubundaki sosyal statüde olduklarını belirtmişlerdir. Bourdieu (1995) spor yapma olasılığının ergenlik çağından sonra devam etme olasılığının toplumsal statü düştükçe azaldığını, diğer taraftan popüler olarak değerlendirilen rugby ve futbol gibi sporları televizyondan seyretme oranının da toplumsal statü düştükçe yükseldiğini belirtmiştir. Ayrıca Amman (2005) tarafından statüsü yüksek olan ailelerde spor aracılığıyla statü farklılıklarını koruma ve “fark edilme” arzusunun belirgin olduğu, ailenin gelir düzeyi ile kadın ve kızların spor yapmaları arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Yapılan çalışmalar hem yüksek gelir grubundan insanların hem de eğitimli insanların spora katılımının daha yüksek olduğunu,

ancak bu iki durumun da birbirinden bağımsız olarak spora katılımı artırdığını göstermiştir (Wilson, 2002).

Spor Organizasyonları bakımından değerlendirildiğinde ise Minnaert (2012)'nin çalışması her kesimden halk için spor organizasyonlarının etkilerinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Minnaert (2012) 1996 ile 2008 yılları arasında olimpiyatlara ev sahipliği yapmış 7 olimpik şehri (Atlanta, Nagano, Sydney, Salt Lake City, Atina, Turin ve Pekin) kapsayan çalışmasında adaylık sürecinde çok önemli gerekçelerle verilmiş olsa da, olimpiyat oyunlarının sosyal olarak dışlanmış insan gruplarına genellikle çok az fayda sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Pek çok ülkede spora katılımı artırmak ve spor yoluyla sosyal katılımı sağlamak amacıyla pek çok bilimsel çalışma yapılmaktadır (Casey ve ark., 2009; Beets ve ark., 2010). Yapılan çalışmalar her yaştan, her sosyal yapıdan, her cinsiyetten, her ırktan bireyin bilgi ve becerileri düzeylerine göre herhangi bir fiziksel aktivitede bulunmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Ülkemize ise sporda sosyal sürdürülebilirliği destekleyici olarak 1982 Anayasasının 59'ncu maddesinde "Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır. Sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder." ibaresi yer almaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Böylelikle her statüden ve cinsiyetten bireyin sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için sporun gerekliliği açıkça gözler önüne serilmiştir.

Sonuç

Sürdürülebilirlik kavramının günümüzde pek çok tanımı yapılsa da, tüm tanımlardaki ortak vurgu geleceğin korunması üzerinedir. Bu nedenledir ki, sürdürülebilirlik kavramının 1987 yılında uluslararası alanda tanımlanmasına kadar olan süreçte, dünyada kalkınma ve gelişme için en önemli bileşenin ekonomik gelişme olduğunu düşünmekteydi. Modernleşme, doğal çevre ile uyumsuz kentsel alanlar oluşturma, doğal çevre ise yalnızca modern yaşamın günlük stresinden kaçmak için sığınılan dinlenme alanı olarak görülmekteydi. Ancak gelinen nokta, kontrolsüz ekonomik gelişme ve tüketimin tüm sektörleri ve insan yaşamını tehdit eder hale geldiği göstermiştir. Bu nedenle uluslararası girişimlerle ve yayınlanan bildirimlerle ekonomik gelişmenin çevre korumadan daha öncelikli olduğu fikri reddedilmeye başlanmıştır. Ekonomik faaliyetler için çevrenin, insan sağlığının ve yaşam kalitesinin öneminin anlaşılmasıyla, sürdürülebilir gelişme için çevresel ve sosyal gelişmenin önemine dikkat çekilmiştir. Görüldüğü gibi çevresel, sosyal ve ekonomik gelişmenin birbirinden bağımsız olduğu bir gelişmeden söz edebilmek mümkün değildir.

Sosyal sürdürülebilirlik, toplumlarda üretim kaynaklarının adil dağıtımı, her bir birey için sosyalleşme sürecinin tamamlanması ve sosyal bütünleşmenin sağlanması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Toplumların kültürlerinin korunması için başka yöntem ve araçlar olduğu kadar spor ve sportif

faaliyetler de etkili olmaktadır. Bu nedenle spor da toplumun kendi içerisinde ve toplumlar arasındaki bağı kuvvetlendirme sosyal ve kültürel bir olgu olarak görülmektedir. Sporun gelişiminde ve topluma yaygınlaştırılmasında, spor alanlarının tasarımı, spor organizasyonlarının düzenlenmesinde ve spor insanların eğitiminde sürdürülebilir gelişme ilkelerinden yararlanmak oldukça önem taşımaktadır.

SEÇİLMİŞ KAYNAKLAR

ACCEPT AND RESPECT DECLARATION (2008). International Association of Physical Education and Sport for Girls and Women (IAPESGW). [<http://www.iapesgw.org/resources>] Erişim Tarihi: 23.02.2017.

AMMAN, T. (2005). Kadın ve Spor. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

AYDIN, M. (2009). Spor ve Hak. [<http://www.sporhukuku.org/makaleler/102-spor-ve-hak-avmuammer-aydn.html>] Erişim Tarihi: 23.02.2017.

BARTLETT, A.A. (1998). Reflections on sustainability, population growth, and the environment population and environment, *Renewable Resources Journal*, 15(4): 6 - 23.

BEETS, M. W., CARDİNAL, B. J., & ALDERMAN, B. L. (2010). Parental social support and the physical activity-related behaviors of youth: a review. *Health Education & Behavior*, 37(5), 621-644.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER-BM (1976). Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi. [<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/83-93.pdf>] Erişim Tarihi: 22. 02. 2017

CASEY, M. M., EİME, R. M., PAYNE, W. R., & HARVEY, J. T. (2009). Using a socioecological approach to examine participation in sport and physical activity among rural adolescent girls. *Qualitative Health Research*, 19(7), 881-893.

COAKLEY, J.J. (2004). Sport in Society: Issues and Controversies (8th edition ed.). Boston, MA: McGraw-Hill.

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2007). White Paper on sport (COM [2007] 391 final).Brussels, Belgium. [http://www.msmt.cz/uploads/Areas_of_work/sport_and_youth/Bila_kniha_sport_eng.pdf] Erişim Tarihi:24.02.2017.

COUNCIL OF EUROPE SPORT (1992a). The European Sport Charter [https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804c9dbb] Erişim Tarihi:27.02.2017.

COUNCIL OF EUROPE SPORT (1992b). Code of Sport Ethics. [https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804cf400] Erişim Tarihi: 20.02.2017.

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION (2006). Review of the EU Sustainable Development Strategy (EU SDS) – Renewed Strategy (No. 10917/06). Brussels. [<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010117%202006%20INIT>] Erişim Tarihi: 22.02.2017.

- CRPD (2008). Convention on the Rights of Persons with Disabilities. [http://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf] Erişim Tarihi: 27.02.2017.
- CURTIS, J., RUSSELL, S. (1997). Physical activity in human experience. Champaign, IL: Human Kinetics.
- EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS BRIGHTON DECLARATION (1994). <http://hub.coe.int/20120419-brighton-declaration> High Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights Brighton Declaration. Erişim Tarihi: 01.11.2014.
- FABER, N.R., PETERS, K., MARUSTER, L., HAREN, R, JORN, R. (2010). Sense making of (social) sustainability a behavioral and knowledge approach. *International Studies of Management and Organization*. 40(3): 8–22.
- FIEN, J. (1993). Education for the Environment: Critical Curriculum Theorizing and Environmental
- GROSSER, K. (2009). Corporate social responsibility and gender equality: women as stakeholders and the European Union sustainability strategy. *Business Ethics: A European Review*, 18(3), 290-307.
- HARRIS, M.J. (2000). Basic Principles of Sustainable Development. Global Development and Environment Enstitute Working Paper. USA: Tufts University
- HEDE, A. M. (2007). Managing special events in the new era of the triple bottom line. *Event Management*, 11(1-2), 13-22.
- HOFF, M.D., POLACK, R.J. (1993). Social dimensions of the environmental crisis: Challenges for social work. *Social Work*, 38(2): 204–211.
- IOC-THE INTERNATIONAL OLYMPIC COMMITTEE. (2008). IOC Spor, Çevre ve Sürdürülebilir Gelişme Rehberi. Çeviren: TMOK
- IUCN, UNEP, WWF- International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, United Nations Environment Programme/World Wide Fund For Nature (1991). Caring for the Earth. A Strategy for Sustainable Living, Gland, Switzerland. pp. 10.
- MAGUIRE J., JARVIE, G., MANSFIELD, L., BRADLEY, J. (2002). Sport Worlds: A Sociological Perspective. *Human Kinetics* 1: 83-97.
- MASLOW, A.H. (1970). Motivation and Personality. New York: Harper & Row.
- MINNAERT, L. (2012). An olympic legacy for all? The non-infrastructurel outcomes of the Olympic Games for socially excluded groups (Atlanta 1996, Beijing 2008). *Tourism Management*, 33: 361, 370.
- PEARCE, D. (1987). Foundations of an ecological economics, *Ecological Modelling*, 38: 9-18.
- RAMAZANOĞLU, F., KARAHÜSEYİNOĞLU, M.F., DEMİREL, E.T., RAMAZANOĞLU, M.O., ALTUNGÜL, O. (2008). Sporun toplumsal boyutlarının değerlendirilmesi, *Doğu Anadolu Araştırmaları Dergisi*, 153-157.

- REDCLIFT , M., WOODGATE, G. (1997). Sustainability and social construction, In *The International Handbook of Environmental Sociology*, Eds., Redclift , M. and Woodgate, G., London: Edward Elgar, p.55-68.
- SACHS, I., 1999. Social sustainability and whole development. In: Becker, E., Jahn, T. (Eds.), *Sustainability and the Social Sciences*. Zed Books and UNESCO, New York, 25–36.
- TILMAN, D., WEDIN, D., & KNOPS, J. (1996). Productivity and sustainability influenced by biodiversity in grassland ecosystems. *Nature*, 379 (6567), 718.
- TILBURY, D., COLEMAN, V., GARLICK, D. (2005). A national review of environmental education and its contribution to sustainability in australia: school education. Canberra: Australian Government Department of the Environment and Heritage and Australian Research Institute in Education for Sustainability (ARIES), 1.
- TREATY ON EUROPEAN UNION (1992). [official] C 191, [updated. 1992 July 29] [http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF] Erişim Tarihi: 24.02.2017
- UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS, (1948). [http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf] Erişim Tarihi 22.02.2017.
- UNEP- UNITED NATIONS ENVIRONMENT PROGRAMME (2005). Register of International Treaties and Other Agreements in the Field of the Environment, UNEP/Env.Law/2005/3, UN, Nairobi. [http://www.unep.org/delc/Portals/119/publications/register_Int_treaties_contents.pdf] Erişim: 25.02.2017
- UNITED NATIONS (1989). UN Convention on the Rights of the Child. [<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>] Erişim Tarihi: 25.02.2017
- VALLANCE, S., PERKINS, H. C., & DIXON, J. E. (2011). What is social sustainability? A clarification of concepts. *Geoforum*, 42(3), 342-348.
- WCED-WORLD COMMISSION ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT (1987) . Report Of The World Commission On Environment And Development: Our Common Future, Annex to document A/42/427 - Development and International Co-operation: Environment. [<http://www.un-documents.net/ocf-02.htm#I>] Erişim Tarihi 24.02.2017
- WERNER, C. (1999). Psychological Perspectives on Sustainability, in *Sustainability and the Social Sciences* Eds., Becker, E. and Jahn, T., London: Zed Books, p.223-242.